

*Городиловська Г. П.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри української мови
Національного університету «Львівська політехніка»*

МИСТЕЦЬКА ЛЕКСИКА ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ МЕТАФОР І ПОРІВНЯНЬ В ІСТОРИЧНІЙ ПРОЗІ Р. ІВАНИЧУКА

Анотація. Статтю присвячено лексико-семантичному аналізу мистецької лексики, яка є одним із засобів створення індивідуально-авторських метафор і порівнянь в історичній прозі Р. Іваничука. Встановлено, що для мови творів письменника характерне вдале використання такої лексики (музичної, театральної, архітектурної, образотворчого мистецтва), яка має досить широке застосування в історичному жанрі прозаїка. Її наявність зумовлена тематикою творів, прагненням автора відтворити реальні події конкретної історичної доби, його творчою манерою, особистісним світосприйняттям і світорозумінням та особливостями слововжитку. Ці лексичні одиниці романіст використовує для мовної характеристики персонажів, відтворення професійної атмосфери, у якій вони працюють, опису мистецьких стилів, а також для змалювання світу природи, її краси та гармонійності крізь призму музики. З'ясовано, що мистецька лексика в історичних романах прозаїка має свої ефективні способи та прийоми реалізації. Частина цих слів уведено до тексту в прямому значенні, тобто у звичній для них функції номінації понять. Усі інші функціонують як стилістично-виражальні засоби та вирізняються незвичністю вживання через відповідні семантичні трансформації. Наведено особливості використання таких засобів у різних комунікативних ситуаціях. Театральна й архітектурна лексика є засобом створення індивідуально-авторських метафор, серед яких якнайширше представлено іменникові та значно вужче – дієслівні. У складі метафор такі лексеми становлять основу нового, контекстуального значення, завдяки якому вони іноді набувають негативного емоційного забарвлення. Як образотворчий засіб, музичні та архітектурні лексеми часто вжито у складі порівнянь, де вони зазнають певних семантичних змін і стилістично забарвлюються. Уведення таких слів до складу порівнянь зумовлене передусім намаганням автора викликати в читача нові асоціації, аналогії, сприяти творенню образного змісту. Для порівняння цих лексем подано їхні узусні й контекстуальні характеристики, розкрито потенційні семантичні, стилістичні, емоційно-експресивні можливості в художньому тексті. Доведено, що, уживаючи такі лексичні одиниці в історичному жанрі, письменник розширює царину їхнього використання, їхні функційні можливості, сприяє творенню цікавих, оригінальних і неповторних художніх образів.

Ключові слова: мистецька лексика, номінативне значення, стилістично-виражальне значення, порівняння, метафора, мовний засіб, історична проза Р. Іваничука.

Постановка проблеми. Використання термінологічної лексики в мові художньої літератури – це складний і динамічний процес, який є наслідком своєрідних художніх прийомів, ефективних стилістичних способів, конкретних методів у творчості письменників. Залучаючи термінологічні лексеми в художній текст, майстри слова не лише реалізують свій письменницький задум, дають вичерпний виклад думки і викінчену

характеристику персонажів, але й розширюють функціональні можливості слів сучасної української літературної мови. На підтвердження цього розгляньмо художні твори видатного українського письменника Р. Іваничука, прозі якого притаманні як своєрідна історична тематика, так і оригінальна авторська манера викладу матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичні романи автора вже були в полі зору мовознавців В. Буди [1], Г. Гайдученко [3], Л. Голоюх [5], О. Хом'як [25], які розглядали окремі питання, проте цілісного дослідження мовностилістичних особливостей індивідуального стилю письменника, зокрема, з огляду на проблему використання в його творах галузевої лексики, ще не було.

Мета статті – здійснити лінгвостилістичний аналіз текстів історичних творів Р. Іваничука, виявити в них мистецьку лексику, встановити особливості її функціонування в аналізованих текстах.

Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань: виокремити серед мистецької лексики музичну, театральну, архітектурну та образотворчого мистецтва, з'ясувати способи її використання в номінативній функції та у стилістично-виражальному значенні, у складі метафор і порівнянь, показати особливості реалізації цих мовних одиниць у різних комунікативних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що цариною реалізації термінів є власне науковий стиль, у якому вони характеризуються нейтральністю, не підлягають метафоризації, підміні контекстуальними синонімами, не мають емоційно-експресивного забарвлення. Однак реальне функціонування термінів не обмежується винятково межами названого стилю і часто суперечить їхній потенційній «чистоті» та нейтральності. Таке неоднозначне поведіння термінів пов'язане із взаємодією стилів, яка проявляється в тому, що «... будь-яке слово, зворот може ввійти в інший стиль, але з іншою функцією інформації, виразності, образності, синонімічності, соціального завдання» [21, с. 1]. Найбільшу проникність щодо цього має художній стиль, який є складною синкретичною структурою, бо в ньому взаємодіють елементи різних стилів, цілісність яких забезпечується естетичною функцією. У жодному іншому стилі взаємодія зі всіма ресурсами мови не досягає такої глибини і не збирається в такі різноманітні форми, як у стилі художньому. Цієї думки дотримуються С. Єрмоленко [6], М. Пилинський [22], О. Пономарів [23], Л. Пустовіт [24], які стверджують, що така «строкатість» не заважає цілісності цього функціонального стилю.

Термінологічна лексика в історичних творах Р. Іваничука привертає увагу своєю незвичністю вживання, зумовлює асоціацію з тією сферою, з якої узятая, зазнає відповідних семантичних трансформацій, зокрема розширює свою семантичну структуру, довантажується новими смислами, формує художні образи

й наповнює індивідуально-авторську мовну картину світу письменника інтелектуальним струменем. Її наявність у художніх текстах прозаїка зумовлена тематикою творів, прагненням правдиво відтворити суспільні події конкретної доби, його творчою манерою, особистісним світосприйняттям і світорозумінням, особливостями слововжитку. Аналіз термінологічної лексики, яку використовує Р. Іванчук, свідчить про її належність до різних галузей наук – точних, суспільних, природничих. Серед спеціальної лексики із суспільних наук особливо чітко вирізняється мистецька, що має досить цікаве й своєрідне застосування в історичному жанрі письменника. Мистецькі лексеми виступають у мові історичних романів письменника у двох планах: 1) прямому номінативному значенні, без спеціальної стилістичної настанови; 2) образно-переносному, у складі порівняльних і метафоричних конструкцій. Ці слова та словосполучення письменник уводить за допомогою спеціальних прийомів як у власне авторську мову, так і в мовлення персонажів, у їхні діалоги та окремі висловлювання.

Романіст-історик вживає мистецьку лексику (здебільшого музичну, образотворчого мистецтва та театральну) в авторській мові для характеристики персонажів-митців і для змалювання того середовища, у якому вони працюють, наприклад: «... хтось **грав на скрипці фривольну легку мелодію** – то був час **джазу-регтайму**» [20, с. 582]; «**Перед ним стояв вільний мольберт з приколеним чистим папером, поруч на стільці лежала палітра з фарбами й пензлем**» [20, с. 587]; «**У театральному залі було темно; згодом очі почали звикати до темряви, з неї проступили ряди крісел у партері, бокові ложі й відкритий поміст сцени**» [7, с. 53].

Багато такої лексики є в мовних партіях персонажів: «**Та було, було... – Людкевич, видно, мав-таки охоту розповісти про віденську пригоду. – Відрекомендувався я професорові й подав йому партитуру своїх творів, була серед них і перша частина кантати «Кавказ». Професор подивився, погуркотів, глянув на мене поблажливо й каже: «Ви анальфабет, контрапункту навіть не нюхали». – Як можете таке говорити? – обурився я. – В моєму краю мене вважали неабияким музикою**» [20, с. 626]; «**– Батоне Ніколо, – промовила тихо, – у Тифлісі гастролює українська театральна трупа Садовського**» [19, с. 443]. За допомогою таких лексичних одиниць прозаїк передає професійну атмосферу, у якій живуть герої, інформує їх про цікаві для них події, характеризує як видатних митців, що розуміються на музиці й театрі і з яких вийшли відомі українські актори, композитори та музиканти.

Для характеристики мистецького стилю романіст послуговується термінами зі сфери архітектури: «**– Рококо? О, це дуже цікавий стилістичний напрям у мистецтві, особливо яскраво виражений в архітектурі. В перекладі з французької означає – черепашка. Та й справді, вигнуті лінії орнаментів у стилі рококо нагадують мушлі. Растреллі, Декокт, Непман... А собор Юра...**» [10, с. 227]. Лексему рококо письменник використовує в прямому значенні і вдало тлумачить у тексті її зміст через опис ознак цього поняття. Рококо (франц. госо – черепашка неправильної форми) – «мистецький стиль, що розвинувся в добу пізнього бароко (перша пол. XVIII ст.) з характерним орнаментом у формі кривих ліній, що нагадують черепашку» [4, с. 101]. Автор додатково інформує читача про відомих представників цього напрямку в мистецтві, а також про пам'ятку архітектури, якій притаманні ознаки цього стилю. Таке вживання допомагає читачеві зрозуміти суть аналізованого поняття й унаочнити його стильові ознаки.

У творах письменника наявна музична лексика, вжита в переносному значенні, яка сприяє створенню оригінальних художніх образів. Наприклад, змальовуючи теплий літній день, герой твору прислуховується до птахів, спів яких наче звучить для його дівчини Наталки: «... для неї звучали туркотіння горлиць, волога **фіоритура мелодій чорних дроздів й сухе цокотіння плісточок у вільховому гаю**» [16, с. 73]. Слово **фіоритура** означає «орнаментальний пасаж, що прикрашає мелодію» [2, с. 1324]. Пряме значення цього слова письменник відсуває на задній план і на основі асоціацій, які пов'язуються в його свідомості з тим, що «додається до прикраси», створює нове переносне значення цієї лексеми, яка в поєднанні з іншими словами набуває експресивно-емоційного забарвлення і створює в тексті бажаний стилістичний ефект.

Спостерігаючи за природою в лісі, герой твору зупиняється, мов зачарований жаб'ячим світом, що існує в болоті посеред лісу, і прислухається до його кумкання, яке нагадує йому злагожене музичне звучання: «**Звідусіль долинає скрадливе кумкання чорних куманців, які до ночі мають настроїти свої музичні інструменти, а уночі, коли задиригують кумканці, світ сповниться радісно злагоженою музикою жаб'ячого концерту**» [14, с. 143]. Наведені слова і словосполучення зі сфери музики повністю нейтралізують номінативне значення і набувають переносного, з відтінком комічного ефекту.

З метою відтворити іронічний колорит уживаються музичні лексеми також в інших контекстах, за допомогою яких романіст зображає тихе і злагожене життя в літературному світі: «**– А такі іншими будете, – мовив Павло. – Правда, правителі хитрують: геніальних усувають, а нездар перестали називати геніями. Створюють тепле болото, де зручно жити й квакати. Жаб'ячий хор – теж музика серед темної ночі, коли мовчать солов'ї**» [9, с. 335–336]. Переносне значення виділених слів характеризує Іванчуків персонажів – письменників, які втратили свій бунтарський дух.

Захоплюється герой гамою осінніх лісових кольорів, у якій, на його думку, також проявляється музична гармонія: «**А коли вітер стихає, залишивши на деревах ошатний одяг, з найміцніших листочків тканий, над озером починає звучати кольорова соната, музика барв добувається з піднебесся і з озерної глибини...**» [14, с. 157–158]. Наведені приклади свідчать про таку рису образного мислення Іванчука, як музичність світосприйняття, що дає йому змогу бачити світ природи крізь призму музики. Прозаїк майстерно використовує асоціативну пару «музика – природа», створює символічні образи-пейзажі, сповнені глибокого ліричного змісту. Наскрізне зіставлення «природа як музика» – **жаб'ячий концерт, кольорова соната, музика барв** – передає авторську думку про те, що стихія рідної природи несе в собі високе одухотворене начало.

У художніх творах прозаїка мистецька лексика трапляється у метафоричних контекстах, де виступає як художньо-естетичний засіб. Ужита в переносному значенні, вона інколи набуває негативного емоційного забарвлення у складі як іменникових метафор: **артистична роль царя перед світом** [15, с. 77]; **більшовицький театр абсурду** [16, с. 98]; **глухівський спектакль коронування** [9, с. 36]; **монумент скорботи** [16, с. 14]; **оркестрова яма Замарстинова** [20, с. 646]; **пам'ятник безплідних змагань** [20, с. 675]; **пам'ятник зради** [15, с. 88]; **пам'ятник німотності** [19, с. 281]; **пам'ятник ранах** [20, с. 659]; **п'єдестал пошанівку** [16, с. 148]; **різець казематної ночі** [9, с. 87]; **спектакль законодавства** [9, с. 125]; **спектакль коронування нового султана** [12, с. 21]; **спектакль царя** [15, с. 23]; **театр**

війни [9, с. 258]; *театр* воєнних дій [9, с. 150], так і дієслівних метафор: *казематна ніч різьбить своїм незримим різцем людські обличчя* [9, с. 95]; *ніч різьбить рельєфи* [9, с. 87]; *політична комедія цариці, розіграна у Варшаві* [9, с. 125]. Наведені приклади показують, що такі лексеми набувають переважно зниженого емоційного забарвлення.

На відміну від метафор, значно ширше автор вживає порівняльні конструкції, у яких об'єктом зіставлення виступає переважно музична та архітектурна лексика. За допомогою таких лексем автор створює цікаві порівняння, які характеризують таке:

– напруженість і нерухомість тіла людини: *«Маркіан сидів непорушно, мов натягнута струна»* [7, с. 59]; *«Біля нього непорушна, мов статуя, стояла жінка-красуня»* [13, с. 438]; *«Мати стояла незворушна, мов статуя»* [7, с. 80]; *«У ресторанный залі було мертво, біля входу стояв непорушний, мов статуя, метрдетель»* [20, с. 682–683]; *«... сам Вчитель чинить зухвалий виклик тихатим римським вершиникам, що стоять, ніби виліті статуї, в Кедронській долині й біля Золотої Брами храму»* [8, с. 56]; *«Хмельницький пройшов повз німих рабів, що стояли навипиньках біля одвірків, наче статуї»* [12, с. 564]; *«Евріпід незворушно, мов мармуровий пам'ятник, стояв у першому ряду Народних Зборів»* [17, с. 175];

– позу людини, її міміку та вираз обличчя: *«Божа жінка Анна стояла за балюстрадою, немов статуя скорботи»* [8, с. 91]; *«Костомарова стояла біля дверей, мов статуя, темніла на лиці й сувора»* [19, с. 361]; *«А за столом уже сиділи: Сарабай з непроникливим, чужим обличчям, комсорг Панчишин з холодними, мов у статуї, очима»* [10, с. 281];

– психічний стан людської душі: *«Бо твою душу, в якій мав би непокоїтися біль, розчавила імперська колісниця, і ти став безпечальний, мов монумент»* [17, с. 163];

– зовнішній вигляд людини: *«... на лівому її фланзі, з боку Тринітарської площі залягли академіки й польські гвардійці, а на правому, на дощці перевернутого воза, стояв квадратний, немов постамент для пам'ятника, коваль Йосип з Круп'ярської»* [18, с. 74];

– відчуття душевної прикrostі та смутку: *«Але Юля не виходила, і в серці Антона, мов обірвана струна, скрутився біль, коли він покидав кімнату професора»* [11, с. 56];

– почуття глибокого жалю та сердечної прихильності: *«Усього міг він сподіватися, тільки не цього сповненого тихої туги й болісного кохання поклику, що долинув з церковної паперті зойком обірваної струни»* [9, с. 58].

Будучи об'єктом зіставлення в Іваничукових порівняннях, музична лексика значно розширює свою семантику, і в читача з'являються асоціації, пов'язані з поняттєвим змістом лексем, які вказують на зв'язність мовлення персонажів: *«Крізь рожеві марення Вагилевич чув усе, що говорив Сухоровський; його мова була плинна й тиха, лиш вряди-годи переривалася голосним понукуванням на шкапенят, а часте поляскування пугую служило мовби контрапунктом, який в'язав до купи розхристані фрагменти розповіді»* [18, с. 28]. Контрапункт – «однчасне поєднання двох або кількох самостійних голосів» [2, с. 450]. Це поняттєве визначення дало можливість автору створити порівняння, в основу якого лягла така його властивість, як «здатність щось поєднувати». Таке образне мислення Іваничука говорить про його тонке відчуття музичного ритму, який спричиняє в читача мелодійне сприйняття художнього тексту загалом.

В основі іншого порівняння *«... я радів, як дитина, коли промені вихоплювали мене з п'тьми невідомості, мої колеги*

сплітали вже собі з тих променів вінки, довкола була темрява, як під час спектаклю в театрі» [9, с. 303] лежить перенесення рис реального явища – темряви у театральній залі під час спектаклю на політичну ситуацію в царській Росії, де цариця Катерина II тримала народ у духовній п'тьмі. Використавши таке порівняння, письменник пропонує читачеві думку про те, що народу, який перебуває в темряві, від духовних провідників потрібні не їхні слава, високе становище, освітлені чола й вінки з променів, а діла їхніх рук і мозку.

Висновки. Отже, уживання мистецької лексики в історичних творах Р. Іваничука підтверджує думку, що її використання не обмежується рамками наукових текстів, а, навпаки, розширює сферу свого функціонування в художньому стилі. Аналіз історичної прози письменника свідчить про те, що наявність таких одиниць в історичному жанрі поряд із традиційними тропами й фігурами є однією з характерних і найпомітніших рис ідіостилі прозаїка. Саме ця риса вирізняє автора з-посеред інших українських історичних романістів.

Мистецькі лексеми (музичні, театральні, архітектурні, образотворчого мистецтва) в художньому мовленні Р. Іваничука, виконують важливу номінативну й стилетвірну функції: є й засобами номінації понять, і лексичними одиницями стилізації мови історичних творів. Тому, з одного боку, вони містять потрібну в історичному жанрі пізнавальну інформацію, а з іншого – функціонують як виражальні засоби. Уживаючи такі лексичні одиниці в історичній прозі, письменник вправно вплітає їх у створені індивідуально-авторські метафори та порівняння, надає текстові відповідного забарвлення, показує, як розширюються й урізноманітнюються виражальні засоби художнього мовлення цього жанру – усе це свідчить про високу майстерність автора, розкриває його індивідуально-авторську манеру письма.

У перспективі предметом для дослідження стануть не лише мистецькі лексеми, але й терміни інших галузей наук у мові історичної прози Р. Іваничука, які дадуть змогу дослідити процеси взаємодії цих засобів у контексті літературного твору.

Література:

1. Буда В.А. Лінгвостилістика сучасного історичного роману про добу козацтва (60-90 рр. ХХ ст.). Київ: «Рідна мова», 1998. 166 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: «Перун», 2005. 1728 с.
3. Гайдученко Г.М. Семантико-стилістична характеристика хронологічно маркованої лексики (на матеріалі української історичної прози другої половини ХХ століття): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Київ, 1999. 19 с.
4. Гіптерс З.В. Короткий культурологічний словник-довідник. Львів: ЛБІ НБУ, 2004. 127 с.
5. Голоюх Л.В. Порівняння як структурно-стилістичний компонент художнього тексту (на матеріалі сучасної історичної прози): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Київ, 1996. 20 с.
6. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності: (Стилістика та культура мови). Київ: «Довіра», 1999. 431 с.
7. Іваничук Р.І. Вода з каменю. Твори: в 3 т. Т. 2. Київ: «Дніпро», 1988. С. 6–270.
8. Іваничук Р.І. Євангеліє від Томи. Львів: Видавництво «Червона калина», 1997. С. 5–139.
9. Іваничук Р.І. Журавлиний крик. Львів: «Каменярь», 1989. 375 с.
10. Іваничук Р.І. Зупинись, подорожній. Львів: «Каменярь», 1991. С. 211–311.
11. Іваничук Р.І. Край битого шляху. К: Видавництво «Молодь», 1962. 418 с.

12. Іваничук Р.І. Мальви. Твори: в 3 т. Т. 1. Київ: «Дніпро», 1988. С. 383–615.
13. Іваничук Р.І. Новели. Твори: в 3 т. Т. 3. Київ: «Дніпро», 1988. С. 301–458.
14. Іваничук Р.І. Одна хлібина на двох. Львів: Видавництво «Срібне слово», 2004. 160 с.
15. Іваничук Р.І. Орда. Львів: Видавничка спілка «Просвіта», 1992. 199 с.
16. Іваничук Р.І. Рев оленів нарозвидні. Львів: «Каменярь», 1999. 155 с.
17. Іваничук Р.І. Ренегат. Львів: «Червона калина», 1997. С. 140–209.
18. Іваничук Р.І. Саксаул у пісках. *Березіль*. 2000. № 9–10. С. 3–93; № 11–12. С. 25–100.
19. Іваничук Р.І. Четвертий вимір. Твори: в 3 т. Т. 2. Київ: «Дніпро», 1988. С. 271–472.
20. Іваничук Р.І. Шрами на скалі. Твори: в 3 т. Т. 2. Київ: «Дніпро», 1988. С. 473–693.
21. Озерова Н.Г. Взаємодія функціональних стилів в руському і українському мові. *Руський мовний і літературний*. 2000. № 1. С. 1–4.
22. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. Київ: «Наукова думка», 1976. 288 с.
23. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2000. 248 с.
24. Пустовіт Л.О. Питання мовної норми в сучасній художній прозі. *Жанри і стилі в історії української літературної мови: монографія* / В.В. Німчук, В.М. Русанівський, І.П. Чепіга та ін. Київ: «Наукова думка», 1989. С. 253–264.
25. Хом'як О.І. Лінгвостилістика української прози 60–90-х років ХХ століття (на матеріалі творів В. Дрозда, Р. Іваничука, В. Шевчука): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Київ, 2004. 20 с.

Городиловская Г. П. Лексика искусства как способ образования индивидуально-авторских метафор и сравнений в исторической прозе Р. Иванычука

Анотація. Стаття посвящена лексико-семантичному аналізу художественної лексики, яка являється одним із засобів створення індивідуально-авторських метафор і порівнянь в історическій прозі Р. Іваньчука. Установлено, що для мови творчості письменника характерно успішне використання такої лексики (музикальної, театральної, архітектурної, образотворчої мови), яка має досить широке застосування в історическому жанрі прози. Її наявність обумовлено тематикою творчості, прагненням автора створити реальні події конкретної історическої епохи, його творческої манери, особистим світоглядом, світоуваженням і особливостями мовного використання. Ці лексическі одиниці письменник використовує для характеристики персонажів, відтворення професійної атмосфери, в якій вони працюють, описання стилів в мистецтві, а також для зображення світу природи, її краси і гармонічності крізь призму музики. Виявлено, що художественна лексика в історических романах письменника має свої ефективні способи і прийоми реалізації. Частина цих слів введена в текст в прямому значенні, тобто в звичайній для них функції номінації поняття. Всі інші функціонують як стилістическі виразительні засоби і відзначаються необхідністю використання через відповідні семантическі трансформації. Приведено особливості використання таких засобів в різних комунікативних ситуаціях. Театральна і архітектурна лексика являється засобом створення індивідуально-авторських метафор, серед яких ширше представлені іменні і значно менше – глагольні. В складі метафор такі лексеми становлять основу нового, контекстуального значення, завдяки чому вони набувають іноді негативну емоцій-

ну окраску. Як образотворче засоби, музикальні і архітектурні лексеми часто використані в складі порівнянь, де вони зазнають певні семантическі зміни і стилістическі окрасюються. Введення таких слів в склад порівнянь обумовлено, передусім, прагненням автора викликати у читача нові асоціації, аналогії, сприяти створенню образного змісту. Для порівняння цих лексем представлені їх функціональні і контекстуальні характеристики, відкриті потенціально-експресивні можливості в художественному тексті. Доведено, що, використовуючи такі лексическі одиниці в історическому жанрі, письменник розширює сферу їх використання, їх функціональні можливості, сприяє створенню цікавих, оригінальних і неповторних художественних образів.

Ключевые слова: художественная лексика, номинативное значение, стилистическое значение, сравнение, метафора, языковое средство, историческая проза Р. Иванычука.

Horodylovska H. Artistic lexis as means of individual-authored metaphors and similes creation in Roman Ivanychuk's historical prose

Summary. The article is devoted to lexical-semantic analysis of artistic lexis, which is one of the means of individual-authored metaphors and similes creation in Roman Ivanychuk's historical prose. It is discovered that the language in the writer's works is characterized by the appropriate use of such a lexis (musical, theatrical, architectural, those, which deal with art), which finds use implementation in the historical genre of the prose writer. Its existence is due to the theme of words, the author's desire to recreate the real events of a particular historical time, his creative manner, personal worldview and world interpretation and the peculiarities of the world use. These lexical units are used by prose writer for linguistic characters characteristics, recreation of a professional atmosphere, where they exist, artistic styles description, and the depiction of the world of nature, its beauty and harmony through music. It is found out that the artistic lexis in historical novels of the prose writer has its own effective methods and methods of implementation. Some of these words are inserted into the text in a literal sense, that is, in the usual function of nominating concepts. All others function as stylistic-expressive means and are characterized by unusual use through appropriate semantic transformations. The peculiarities of such means use in different communication situations are presented. Theatrical and architectural lexis are means of individual-authored metaphors creation, among them the noun is the most represented and verbs – the least. As the parts of metaphors, such lexemes form the basis of a new, contextual meaning, through which they sometimes acquire a negative emotional color. As a visual instrument, musical and architectural lexemes are often used as similes, where they undergo certain semantic changes and stylistically colored. Such words involvement into similes is primarily due to the author's attempt to summon new associations, analogies to the reader, and contribute to the creation of figurative content. In comparison with these lexemes, their scientific and contextual characteristics are presented; potential semantic, stylistic, emotional and expressive possibilities in the artistic text are revealed. It is proved that such lexical units use in the historical genre, the writer expands the scope of their use, their functional capabilities, contributes to the creation of interesting, original and unique artistic images.

Key words: artistic lexis, nominative meaning, stylistic expressive meaning, simile, metaphor, linguistic means, R. Ivanychuk's historical prose.